

Yazılı Metinden Sözlü Çeviride Akıcısızlık ve Duraklar: Öğrenci Odaklı Bütüncü Temelli Bir Yaklaşım

Disfluencies and Pauses in Sight Translation: A Learner Corpus Based Approach

Neslihan KANSU-YETKİNER**, Lutfiye OKTAR***, Yasemin YAVUZ****,

Murat ÖZGEN*****

Öz

Bu çalışma, öğrenci odaklı bütüncü temelli bir yaklaşımla, yazılı metinden sözlü çeviri esnasındaki öğrenci performanslarında görülen akıcısızlığın takibinin alımlama, üretim, planlama ve aktarım gibi çeviriye ilişkin bilişsel süreçlere yönelik olarak önemli bilgiler sunduğu fikrine dayanmaktadır. Çalışmamızın temel amacı, öğrenci çevirilerinde akıcısızlık türlerinden biri sayılan durak sıklığının, öğrencilerin çeviri sürelerine etkisini ve bu olgunun hangi sözdizimsel yapılarda eşleştiğini yönlülük (İngilizce-Türkçe ve Türkçe- İngilizce) ve metin türü (bilgilendirici ve anlatımsal metinler) parametreleri bağlamında çözümlemektir. Bir başka deyişle, boş ve dolu duraklarla yordanan yazılı metinden sözlü çeviri edimi sırasında öğrencilerin yaşadığı sorunların hangi sözdizimsel yapılar üzerinde oluştuğunu bilişsel olarak ortaya koymak için, durak sıklığı, çeviri süresi ve yantümcü-durak ilişkisinin istatistiksel çözümlemeleri yapılmıştır. Öğrenci odaklı bütüncü temelli bu çalışmanın veri tabanını İzmir Ekonomi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık bölümünde son sınıfa devam eden 20 öğrencinin toplam 80 yazılı metinden sözlü çeviri ses kaydı oluşturmaktadır. Araştırma bulgularımız, her iki metin türünde de Türkçeden İngilizceye çeviri yönünde İngilizceden Türkçeye kıyasla daha fazla durak olduğunu ve bu durumun doğal olarak daha uzun çeviri süresine yol açtığını ortaya koymuştur. Durak sıklığına metin türü açısından bakılacak olursa, daha fazla bilgi yoğunluğuna sahip olan bilgilendirici metinlerde, anlatımsal metinlerle karşılaştırıldığında daha sık olarak durak kullanımı olduğu görülmektedir. Her iki metin türü ve çeviri yönü açısından, bir üretim ve/veya aktarım sorununun boş veya dolu durak şeklinde gözlemlendiği sözdizimsel yapılar ad ve sıfat yantümceleri olarak belirlenmiştir. Hem eksiklikleri ve sorunları teşhis etmeye hem de bunlara görgül çözümler bulmaya yardımcı olabilecek araştırma bulgularımız, yazılı metinden sözlü çeviri kapsamında daha etkin eğitim ve öğretim bilişsel süreçlerine ışık tutacak veriler sunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Yazılı metinden sözlü çeviri, akıcısızlık, durak, öğrenci odaklı bütüncü

Abstract

The present article pleads for the idea that the analysis of speech disfluencies within a learner corpus of sight translation provides significant information on cognitive translation processes with respect to comprehension, transfer, planning and production. The primary aim of this study is to analyze pauses, their syntactic reflections

* Bu çalışma Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Tübitak 1001- Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerine ait 111K344 no.lu "Sözlü Çeviri Türü, Yönlülük ve Metin Türü Parametreleri Bağlamında Sözlü Çeviri Çalışmalarında Belirtilen Kavramına Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi Temelli Bir Yaklaşım" başlıklı proje çerçevesinde desteklenmiştir

** Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, neslihan.yetkiner@ieu.edu.tr

*** Prof. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, lutfiye.oktar@ieu.edu.tr

**** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Temel Tıp Bilimleri Bölümleri, genc@medicine.ankara.edu.tr

***** Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilim Bölümü, murat.ozgen@deu.edu.tr

and influences in the students' performances considering directionality (from English into Turkish vs from Turkish into English) and text types (informative vs expressive texts) parameters. In other words, to show where sight translation problems predicted by silent or filled pauses play out cognitively, frequency of pauses, translation time and clause type-pause correlation are statistically analyzed. The database of the study consists of 80 sight translation recordings of 20 seniors attending İzmir University of Economics, Department of Translation and Interpretation. Our findings revealed that in all translations from Turkish to English, regardless of the text types, more pauses are observed as compared to those from English to Turkish. And this naturally results in longer translation time in this directionality. When we consider the frequency of pauses regarding the text types, it is seen that informative texts, which have higher information density, are marked by more pauses as compared to expressive texts in both directions. In both text types and directions, noun clauses and adjectival clauses are the most frequently observed syntactic structures where we recognize production problems and their reflections with silent or filled pauses. Our findings which can serve both diagnostic and prognostic purposes will constitute a database valuable to construct more effective teaching and learning cognitive processes.

Keywords: Sight translation, disfluency, pauses, learner corpus

Giriş

Kaynak metin ve erek metin arasındaki sözdizimsel ve biçimsel farklara ilişkin bir farkındalık sunması açısından etkin bir öğrenme ve öğretme yolu olarak görülen yazılı metinden sözlü çeviri aynı zamanda hem yazılı hem de sözlü çeviri eğitiminin önemli bir parçasıdır. Kaynak metnin sözdizimsel olarak yeniden yapılandırılması ve açılanması yoluyla dil aktarım becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir yöntem olarak adeta bir “sesli düşünme protokolü” olarak işlev görür. Çeviri çalışmaları içindeki ve çevirmen eğitimindeki önemli yerine rağmen, yazılı metinden sözlü çeviri alanyazınında yeterli ilgiyi görememiş, var olan az sayıda çalışma ise Hint-Avrupa dil grubu içinde kalan dillerle sınırlı kalmıştır (Weber, 1990; Moser-Mercer, 1995; Agrifoglio, 2004). Yazılı metinden sözlü çeviride görülen Türkçe-İngilizce dil çifti temelindeki yorumlama aşamasına, üretim, aktarım ve planlama sorunlarına ilişkin bilişsel süreçleri aydınlatıcı çalışmaların eksikliği, bizi öğrenci odaklı bir bütüncüyle çalışmaya sevk etmiştir.

Çeviribilimde öğrenci odaklı bütüncülerin kullanıldığı çalışmalar, kuramsal ve betimleyici yaklaşımlardan çok yabancı dil ve çeviri eğitimindeki sorunlara ışık tutan, öğrenci performansı ve öğretme yöntemleriyle bütünleşen bir paradigma oluşturmaktadır. Bu tür araştırmalar (Aston 2001; Sinclair, 2004), belirli dil çiftiyle çalışan öğrenciler için en sorunlu konuların ve yaygın ortak yanlışların neler olduğuna yoğunlaşmakta, bu sorunları çözmeye yönelik çeviri ve dil öğretim yöntemlerinin gelişmesine olanak tanımaktadır. Öğrenci odaklı bütün bu derlem çalışmalarından hareketle, bir kaynak metnin profesyonel çevirmenlerce değil de aynı kaynak metni çeviren öğrenci çevirileriyle oluşturulması olarak tanımlanan öğrenci çeviri bütüncesinin kullanımı çeviri çalışmalarında oldukça yaygınlaşmıştır (Cook, 2009; Jaaskelainen 1989a, 1989b; Künzli 2001; Gumul, 2006, 2007). Hatim (2001:189)'in de belirttiği gibi “uygulama ve uygulayıcılara yönelik araştırmalar herkesi etkileyen pratik sorunlara yanıt bulma bağlamında gerçekleşir. Bu tür sorunların çözümü öğretmenler, öğrenciler, deneyimli ve deneyimsiz çevirmenler arasındaki genel performans kalitesini arttırmayı amaçlamaktadır”.

Öğrenci odaklı bütüncü temelli bu çalışmada, İzmir Ekonomi Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü'ne devam eden 20 dördüncü sınıf öğrencisinin toplam 80 yazılı metinden sözlü çeviri ses kaydındaki boş ve dolu duraklara bağlı akıcısızlık, metin türü (bilgilendirici ve anlatımsal) ve yönlü-

lük (İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye) parametreleri göz önüne alınarak incelenmiştir. Çalışmamızın veri tabanını oluşturan öğrenci odaklı bütüncemizde sözdizimsel planlama ve üretim sorunları temelli akıcısızlıkların yoğunluğu dikkat çekicidir. Dolu ve boş duraklarla kendini gösteren bu akıcısızlık, belirli dil kullanıcılarına özgü olmayıp tüm öğrencilerde benzer örüntüler göstermiştir. Dolayısıyla, öğrencilerin sözlü aktarımı sırasında artan duraklar bir işleme ve üretim sıkıntısını, durakların olduğu yerler sorun teşkil eden dilbilgisel yapıları ortaya koymaktadır. Sözdizimsel yoğunluk ve kaynak dil-erek dil arasındaki yapısal farklılıkların artması öğrencilerin çeviri sırasındaki işleme ve aktarım performansını etkilemekte, dolayısıyla, akıcısızlık göstergelerinin takibi öğrencilerin planlama, işleme ve üretim sorunlarının bir yordayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Shreve, Lacruz ve Angelone, 2011). Bu gözlemden hareketle, öğrenci performanslarındaki durak sıklığı, durak sıklığının bir sonucu olarak çeviri süreleri, durakların hangi dilbilgisel yapılar esnasında gerçekleştiği çeviri yönü ve metin türü parametreleri açısından incelenmiştir. Çalışmamızın bundan sonraki bölümlerinde farklı bir sözlü çeviri türü olan yazılı metinden sözlü çevirinin doğası, sözlü çeviride akıcısızlık olgusu ve durak çeşitleri ele alınacak, veri tabanı ve yöntemle ilişkin ayrıntılar verildikten sonra, çalışma bulguları durak sıklığı, çeviri süresi, duraklar ve sözdizimsel yapılar alt başlıkları altında incelenecektir. Çalışmamız sonuç ve tartışma bölümüyle son bulacaktır.

Yazılı Metinden Sözlü Çevirinin Doğası

Yazılı metinden sözlü çeviri, yazılı bir metnin hazırlıklı ya da hazırlıksız bir biçimde sözlü olarak çevrilmesi anlamına gelir (Lee, 2012). Yazılı metinden sözlü çeviri, yazılı ve sözlü çeviri özelliklerini ortak bir paydada toplayan hibrid bir çeviri türüdür (Agrifoglio, 2004; Gile, 2009; Viezzi, 1989). Gerzymisch-Arbogast (2003) yazılı metinden sözlü çevirinin üç temel uygulama biçiminden söz etmektedir. Bunlar a) önceden bir yazılı metin verilerek çevirmenin bir ön hazırlık yapmasına olanak sağlanan “hazırlıklı yazılı metinden sözlü çeviri” b) çevirmenin daha önce görmediği bir metni çevirmesinin istendiği “hazırlıksız yazılı metinden sözlü çeviri” c) bir konuşma metninin çevirmene yazılı olarak önceden verilerek konuşma esnasında çevirmenin kabinde yazılı metne bakarak simultane çeviri yaptığı “yazılı metinden sözlü çeviri eşlikli simultane çeviri” şeklinde sıralanmıştır. Yazılı metinden sözlü çeviri, sözlü çeviri eğitiminin temel bir basamağı olarak hem ardıl ve simultane çeviriye destek bir araç hem de yazılı çeviri için bir öğrenme tekniği olarak görülmektedir (Ersözlü, 2005; Gorszczyńska, 2010). Bu sözlü çeviri türü disiplinler arası bir bakış açısıyla bir araştırma konusu haline gelmiştir. Yazılı metinden sözlü çeviri esnasındaki bilişsel işlemlemeye odaklanan (Shreve, Lacruz ve Angelone, 2010, 2011), bu çeviri türünün doğasını ve kısıtlarını karşılaştırmalı olarak belirlemeye çalışan (Agrifoglio, 2004; Dragsted ve Gorm Hansen, 2009; Lamber, 2004; Obidina, 2015), bu çeviri türünün eğitsel yönünü irdeleyen (Lee, 2012; Obidina, 2015) çalışmalar mevcuttur.

Agrifoglio (2004)'ya göre, yazılı metinden sözlü çeviri diğer sözlü çeviri türlerinden bilgi alımlaması, işlemlemesi ve erek metin üretimi bakımından büyük farklılıklar gösterir. Yazılı metinden sözlü çevirinin ayırt edici özellikleri çeviri biçiminin getirdiği farklı özellikler ve kısıtlardır. Çeviri hızını çevirmenin belirlediği çeviri sürecinde kaynak metne sürekli bir erişim sağlanırken, eş zamanlı olarak metni okuma ve çeviri ediminin eşleşmesi, bir başka deyişle, görsel girdi ile sözel çıktının eş zamanlı olarak gerçekleşmesini gerektirir. Söz konusu okuma, çevrilecek bir sonraki tümceyi erek dil normlarında bir metin oluşturmak için yeniden yapılanma gerektiren belirli dilsel düzeneklerin olup olmadığı yönünde değerlendirmeyi içerir. Erek metin sözlü olarak oluşturulurken bir sonraki tümceyi

okuma esnasındaki tespitler, tümce içindeki anahtar sözcükleri belirleme ve tümceyi kurucularına ayırarak belli başlı çeviri birimlerini düzenleme şeklindedir (bakınız, Agrifoglio, 2004). Bu nedendir ki çevirmenin önünde sabit bir kaynak metnin yer alması ve bu kaynak metnin çevirmen tarafından sürekli işleme edilmesi gereği, yazılı metinden sözlü çeviriyi diğer çeviri türlerinden daha karmaşık hale getirmektedir (Lee, 2012; Pöchhacker, 2004)

Yazılı metinden sözlü çeviride çeviri çıktısı sözlü olduğundan, çevirmenin önünde sabit bir şekilde duran yazılı bir metin üzerinden zamana karşı işleme ve üretim yapma zorunluluğu, başvurulacak kaynaktan yoksun olma gibi kısıtlar harcanan bilişsel çabayı daha yoğun, çeviri sürecini daha güç hale getirmektedir. Benzer şekilde, Shreve, Lacruz ve Angelone (2011) kaynak dil yapısının ve sözdiziminin, çeviri sırasında hazır bir kaynak metnin çevirmenin önünde bulunmasının çevirmenin bilişsel süreçlerini etkileyen olumsuz faktörler olduğunu belirtmektedir.

Agrifoglio (2004) profesyonel çevirmenlerle gerçekleştirdiği çalışmasında, diğer sözlü çeviri türlerinin yanı sıra, yazılı metinden sözlü çeviri yapan ve metni çevirmeden önce beş dakikalık bir inceleme süresi verilen çevirmenlerin diğer sözlü türlerinde yaptıkları anlam yanlışlarının aksine yazılı metinden sözlü çeviride daha çok sözdizimsel ve dilbilgisel temelli anlatım yanlışları yaptığını belirlemiştir. Agrifoglio (2004) bu durumu çevirmenlerin metni anlamakta güçlük çekmediği, ancak erek dil yapısını göz önüne alınca zor bulunduğu şeklinde yorumlamaktadır. Benzer bir şekilde, Lee (2012)'ye göre tümceler uzun ve karmaşık olduğunda bu durum çevirmene fazladan bir yük getirir. Kaynak dil ve erek dil arasındaki sözdizimsel farklar ne denli fazlaysa, okuma ve erek dilde sorunsuz bir metin üretme o denli güçleşir. Yazılı metnin sözlü olarak başka bir dile aktarılması, yani çeviri türündeki değişim, üretimde bazı yan etkiler yaratır. Bunlar çeviri hataları ve kayıpları olarak kendini gösterdiği kadar, sözlü çeviri performansını etkileyen akıcısızlık olarak da kendini göstermektedir.

Sözlü Çeviride Akıcısızlık ve Duraklar

Fox Tree (1995) konuşma akıcısızlığını konuşmanın seyrini sekteye uğratan ve belli bir önerme içermeyen olgular olarak tanımlamaktadır. Farklı çalışmalar, akıcısızlığı konuşmadaki sesbilimsel, sözlüksel, biçimbirimsel ve/veya sözdizimsel dil birimlerinin üretim sürekliliğindeki kırımlarına işaret eden, konuşmacının bir ifadeyi bir bütün olarak bir seferde kodlayamaması, söylediklerini değiştirmek üzere hamle yapması, karşılıklı sözlü iletişimde konuşma sırasının başkasına geçmemesi için düşünüyor olduğunu karşı tarafa sezdirmesi, bir sonraki adımda ne söyleyeceği konusunda kararsız olması gibi konuşmada planlama problemlerini yansıtan bir olgu olarak değerlendirmektedir (bakınız Clark ve Wasow, 1998; Gosy, 2007; Bard vd, 2001).

Psikodilbilim temelli akıcısızlık alanyazınına baktığımızda bu olgu genel olarak bir bilişsel süreçle ilişkilendirilmektedir. Çalışmaların büyük çoğunluğu akıcısızlığı işleme ve üretim sorunlarıyla bağdaştırmaktadır. Akıcısızlığı yoğun bilişsel bir çaba gerektiren durumlarla eşleştiren (Barr, 2001; Bortfeld vd, 2001), bir sözün arkasından söyleneceklerle ilgili belirsizliğin olduğu durumlarla bağlantılandıran (Schachter vd, 1991) ve üretim sırasındaki anlambilimsel, sözdizimsel ve sözlüksel planlama sorunlarıyla ilişkilendiren (Fox Tree ve Clark, 2002; Schnadt ve Corley, 2006) çalışmalar mevcuttur.

Maclay ve Osgood (1959) akıcısızlık üzerine yapılmış en eski çalışmalardan biri olan araştırmalarında konuşma akıcısızlıklarını tekrarlar, yanlış başlangıçlar, dolu ve boş duraklar olmak üzere dört gruba ayırmıştır. Clark ve Wasow (1998), ise konuşma akıcısızlık türlerini genişleterek istenmeyen

duraklar, uzatılmış birimler, doldurucular (“uhm” ve “um” gibi) düzeltici anlatımsal ifadeler (“I mean” ve “you know” gibi) yarım kalmış sözcükler, konuşmacının düzeltmeleri, tekrarlanan sözcükler olarak yedi farklı başlık altında toplanmıştır.

Kimi araştırmacılara göre *akıcısızlığın* (disfluency) bir göstergesi olarak gruplandırılırsalar da *durak* (pause), *dolgu* (filler) ve *yinelemeler* (repetition) sözlü iletişime yardımcı olmakta; anlama ve anlamlandırmaya olanak sağlamaktadır (Brennan ve Schober, 2001; Tissi, 2000). Goffman (1981) ise, doğal konuşmayı oluşturan bileşenlerin durak, yeniden başlama, yineleme ve diğer dilsel kusurların sınırlarını aşmadan bir araya getirilmesi gerektiğinden söz etmektedir. Durakları bilişsel bir etkinlik olarak ele alırsak, durakların sözel etkinlikte tesadüfi olmadığını ve bu olguların nedensel tabanlarının bulunduğunu belirtebiliriz. Sessiz duraklar dilsel üretim sırasında zaman kazanmak amacıyla gerçekleştirilir. Maclay ve Osgood (1959), duraklar için bir sınıflama önerir ve sınıf içerisindeki her üyenin ayrı ayrı işlevlerini tanımlar. Buna göre, boş duraklar, dolu duraklar ve yinelemeler dilsel düzenlenim sırasında gereken zamanı kazandırırken; yanlış başlangıçlar ise, bir önce söylenmiş şeyi düzeltmek için kullanılan araçlardır.

Bu çalışmamıza akıcısızlık türlerinden duraklar başlığı altında boş ve dolu duraklar dâhil edilmiştir.

Boş duraklar

Kimi zaman “durak”, “kırılma” ve “boş durak” olarak ifade edilen bu olgu konuşmacının konuşma aktarımı sırasında bir süre sessiz kalması anlamına gelmektedir (Bell vd, 2000). Boş durakların akıcısızlık çalışmalarına katılıp katılmaması gerektiği akıcısızlık konusundaki temel tartışma konularından biridir. Kimi araştırmacılar (Clark ve Fox Tree, 2002) bu olgunun “ideal konuşma akışı”na zarar vermediğini dolayısıyla bir değişken olarak sayılamayabileceğini belirtirken, diğer bir grup araştırmacı akıcılıkta en sık görülen örneklerden biri olan sessiz duraklara 250 mili saniyelik bir “eşik” önerisi getirmişlerdir (Goldman-Eisler, 1968; De Jong ve Bosker, 2013). Boş durakların eşik konusunda farklı öneriler ve sınıflamalar çeşitli çalışmalarla ele alınmıştır (Bakınız: Duez, 1985; Oliveira, 2002). Öte yandan boş durakların, en basit tanımıyla, günlük konuşmada en fazla 1-2 saniyelik bir sessizlik anlamına geldiğini belirten Carter ve McCarthy (2006) ancak daha uzun sessizliklerin olması durumunda dinleyicilerin gözünde bir akıcısızlık algısı oluştuğunun altını çizmektedir. Bu görüşten hareketle, bizim çalışmamızda 2 saniye ve üstünde meydana gelen duraklar veri tabanında yer almıştır. Carter ve McCarthy (2006)’nin belirlediği bir diğer önemli bulgu da, boş durakların konuşmanın içeriği ve seyrinde bir değişimin gözlemlendiği durumlarda, özellikle de yantümcelerin kurgulanması gibi sözdizimsel sınırlarla çakıştığı alanlarda sıklıkla görülmesidir. Anadili Türkçe olan konuşmacıların ikinci yabancı dil olarak İngilizce konuşmalarındaki akıcısızlık örüntülerine bakan Vural (2008) boş ve dolu durakların en çok üretilen akıcısızlık türü olduğunu ortaya koymuştur.

Dolu Duraklar

Boş durakların /e/, /ı/, /ehm/, /ıhm/ /m/ gibi farklı sesbilgisel birleşimlerle doldurulduğu, konuşmacıların bir ifadeyi bütünüyle oluşturamadığı durumlarda konuşmalarını askıya alarak devam etmeden önce konuşma hakkına korumak istediğini ve/veya düşünmeye devam ettiğini belirten olgulardır (Carter ve McCarthy, 2006). Türkçede dolu duraklar bağlamında akıcısızlığı etkileyen psikodilbilim-

sel faktörlere odaklandıkları çalışmalarında Altıparmak ve Kuruoğlu (2014) hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalarda yaş, cinsiyet ve eğitim geçmişi gibi değişkenleri Türkçe anadili konuşanları arasında incelemişlerdir. Altıparmak (2015) doktora tez çalışmasında akıcısızlık türlerinden dolu durak, te-reddüt, uzatma, yanlış başlangıç, dil sürçmesi ve tekrarların Türkçe anadili konuşanları arasındaki örüntülerini kapsamlı bir biçimde ele almıştır.

Sözlü çeviri için akıcılık önemli bir ölçüt olmasına karşın, alanyazında ihmal edilmiş bir konudur. Simultane ve ardıl çeviride akıcısızlık başlığı altında ise sınırlı sayıda çalışma varken (Gile, 1995; Tissi, 2000; Mead, 2000; Cecot, 2001; Yin, 2011) yazılı metinden sözlü çeviride akıcısızlığın ele alındığı araştırmaya sayısı yok denecek kadar azdır (Shreve, Lacruz ve Angelone, 2010, 2011). Çeviribilim çerçevesinde dil çifti içinde Türkçenin de yer aldığı akıcısızlık konulu bir çalışmaya alan yazında rastlanmamıştır. Gile (1995), akıcı konuşmanın çevirmenin çeviri çıktısının değerlendirilebileceği bir ölçüt olduğundan söz etmektedir. Bunun yanısıra, Altman (1994), akıcılığın profesyonel bir çeviri ile öğrenci çevirisi arasındaki farkı ortaya çıkaran çeviri yönlerinden biri olduğunu belirtmektedir. Tissi (2000), sessiz durakların dilsel üretimde kesintilere karşılık gelen durumlar olduğunu ve bu durumların bundan ötürü nesnel bir biçimde ölçülebildiğini söyler. Alanyazında ise, *bozucu* (disruptive) ve *işlevsel* (functional) duraklar arasında bir ayırım yapılmadığından söz edebiliriz. Cardeon'un (2013) yürüttüğü bir çalışmada, dokuz *değerlendirici* (rater) ile yürütülen öznel bir inceleme, değerlendiricilerin, sessiz durakların bozucu doğası üzerinde uzlaşmaya varıp varamadıklarını bulmak için başlangıç noktası olarak kullanılmıştır. Cardeon'un bu çalışmasının bir diğer amacı da akıcılık üzerinde olumsuz etkisi olduğu düşünülen sessiz duraklar hakkında bir fikir elde etmektir. Çalışmanın sonuçları ise, duraklar uzadıkça değerlendiricilerin çeviride oluşan durakları daha da bozucu olarak gördüğüne işaret etmektedir.

Durak temelli akıcısızlık kendi veritabanımız içinden aşağıdaki şekilde örneklendirilebilir:

(1) Metin Türü: Bilgilendirici Çeviri Yönü: İngilizceden Türkçeye

Özgün Metin: *During the 1960s people believed that there is a natural rate of unemployment, and so inflation does not impact upon unemployment at all in the long term. However, according to Friedman's theory, popular in the 80's, having higher inflation leads to higher unemployment, because higher inflation tends to be associated with greater inflation uncertainty.*

Çeviri Metni: *1960'lı yıllar boyunca insanlar işsizlik... işsizliğin doğal bir oranı olduğuna inanıyorlardı ve bu nedenle enflasyonun işs.. bu süre .. uzun süre boyunca.. uzun süreli dönemde işsizlik üzerinde etkisi olmadığını düşünüyorlardı. Fakat Friedman'ın teorisine ki bu teori 1980'lerde oldukça popülerd ..ee.. yüksek oranda enflasyonun olması daha ..ee.. işsizliğin yükselmesine yol açıyor; çünkü yüksek orandaki enflasyon ..ee.. enflasyonun ..ee.. daha yüksek büyük bir enflasyon belirsizliğiyle ..ee.. ilişkisi ... ilişkili olmaya eğimli olduğunu görülyor.*

(2) Metin Türü: Bilgilendirici Çeviri Yönü: Türkçeden İngilizceye

Özgün Metin: *Avrupa ve ABD'de işsizlik oranları neredeyse eşittir. 16 ülkenin topraklarından oluşan ve Avro bölgesi olarak adlandırılan bölgede işsizlik oranının Nisan ayı içerisinde hızla %9,3'e ulaşması beklenmektedir. Aynı şekilde, ABD ekonomisine yöne-*

lik son yapılan tahminlere göre, işsizlik oranının %9,2'ye çıkması kuvvetle muhtemeldir. Enflasyon oranlarına bakılacak olursa, her iki bölge ilk kez işsizlik oranında olduğu gibi enflasyon oranında da yavaş yavaş birbirlerine yaklaşmak üzeredir.

Çeviri Metni: *In Europe and the United States the rate of unemployment is almost equal. ..ee.. The region which is made of 16 countries and is named as the Eurozone ..ee.. expect the unemployment rate to reach 9.3% rapidly in April. In the same way, according to the last estimations made towards the USA economy, it is highly possible for the unemployment rate to reach to 9.2%. ..ee.. When we look at the inflation rates ..ee.. we see that in both areas ..ee.. ..ee.. the inflation.. in the both areas inflation rates are slowly reaching each other's rates just like in unemployment.*

(3) Metin Türü: Anlatımsal Çeviri Yönü: İngilizceden Türkçeye

Özgün Metin: *I want to thank every American who stood with us over the course of this campaign – through the good days and the bad; from the snows of Cedar Rapids to the sunshine of Sioux Falls. And tonight I also want to thank the men and woman who took this journey with me as fellow candidates for President. At this defining moment for our nation, we should be proud that our party put forth one of the most individuals ever to run for this office.*

Çeviri Metni: *İyi günlerden kötü günlere; Cedar Rapids'in karlarında, Sioux Falls'un... Sioux Şelalelerinin güneşli havasına kadar ve bu gece aynı zamanda benimle birlikte ... benimle birlikte bulunan saygıdeğer başkan adaylarına da... benimle birlikte aynı yolculukta bulunan bu saygıdeğer başkan adaylarına da teşekkür etmek istiyorum hepsine. Milletimizin bu çok önemli anı için ...anı dolayısıyla bizim partimizin bu kurum içerisinde çalışan en nitelikli en yetenekli kişileri barındırdığı için durur duymamız gerekiyor.*

(4) Metin Türü: Anlatımsal Çeviri Yönü: Türkçeden İngilizceye

Özgün Metin: *Değerli kardeşlerim, buraya hizmet taşırken birileri bundan ciddi şekilde rahatsız oldu. Birileri bu hizmetleri bu hizmetleri engelleme yolunda tahriklere, provokasyonlara başladı. Yıllardır Siirt'in yoksulluğundan, mağduriyetinden, mahrumiyetinden yararlananlar, şimdi Siirt'in kendi ayakları üzerine kalkmasından rahatsız oluyorlar.*

Çeviri Metni: *My dear brothers, while we are bringing services...ee.. some are ..bothered.. some people were really bothered by it. Some people started some provocations and impulses in order to stop these services. For years, those who .. took advantage of the .. unjust treatments and deprivations of Siirt, now are bothered...by the fact that Siirt is now it's.. now .. it's now on its own feet.*

Örneklerimizden görüleceği üzere, boş veya dolu olsun durakların hepsi ve bu çalışma kapsamı dışında kalan yanlış başlangıç, tereddüt, söyleneni düzeltme gibi diğer akıcısızlık türleri sözlü çeviri esnasında erek dile aktarımda bir işleme ve/veya planlama sorununun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözlü çeviride belirgin bir akıcısızlık yaratan bu duraklardan kaynaklanan çeviri süre-

sinin uzunluğu işleme gücüyle doğru orantılıdır. Bu bağlamda, akıcısızlık olgusunu duraklar bağlamında incelemek hiç kuşku yok ki çevirmenin işleme, planlama, aktarım gibi bilişsel süreçlerine ışık tutacaktır.

Veri Tabanı ve Yöntem

Çalışmanın bütüncesini İzmir Ekonomi Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık bölümünde son sınıfa devam eden, daha önce bir dönem boyunca yazılı metinden sözlü çeviri dersi almış öğrencilerin iki farklı metin türünde İngilizceden Türkçeye ve Türkçeden İngilizceye yaptıkları toplam 80 adet yazılı metinden sözlü çeviri kaydı oluşturmaktadır. Öğrenciler, kayıtları gönüllülük esasına dayanarak gerçekleştirmiş, daha önce ilan edilen zaman aralıkları içerisinde laboratuvara gelerek kayıtlarını yapmıştır. Öğrencilere iki farklı metin türünde çevirecekleri konuların genel başlıkları “enflasyon ve işsizlik” ve “seçim konuşmaları” olarak duyurulmuştur. Her bir kayda başlamadan önce metinleri incelemeleri için öğrencilere beşer dakika verilmiş ve aşına olmadıkları düşünülen sözcüklerden oluşan bir sözlüğe göz atmalarına olanak tanınmıştır.

Bütüncede bilimsel metinler enflasyon ve işsizlik, anlatımsal metinler ise seçim konuşmaları konusudur. 1 İngilizce ve 1 Türkçe olmak üzere enflasyon ve işsizlik konulu 2 farklı bilgilendirici metin ((+/-20) 550 sözcük) özgün yazılı ve sözlü metinlerden derlenerek ortak dilbilimsel özellikleri barındırması açısından manipüle edilerek üretilmiştir. Yine ((+/-20) 550 sözcükten oluşan 1 İngilizce ve 1 Türkçe olmak üzere toplam 2 farklı anlatımsal metni oluşturan seçim konuşmaları Recep Tayyip Erdoğan ile Barack Obama'nın seçim kampanyalarında yaptıkları özgün konuşmalardır. Çalışmada yer alan bilgilendirici ve anlatımsal metin türleri söylem dinamikleri açısından birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Obama ve Recep Tayyip Erdoğan seçim kampanyası kapsamında yaptıkları miting konuşmalarında birebir geniş halk kitlelerine hitap ettikleri için soru-cevap, nasihat, uyarı, buyrum şeklinde daha etkileşimsel bir dil kullanmışlardır. Bilgilendirici metinler ise doğası gereği, düz anlatının yer aldığı ve daha çok bilgi aktarımı yoğunluğuyla öne çıkan metinlerdir (bakınız Tablo 1)

Tablo 1. Veri Tabanında Yer Alan Metin Türleri

Bilgilendirici Metinler	Anlatımsal Metinler
1- Inflation and Unemployment (İngilizce)	1-B. Obama tarafından yapılan seçim konuşması
2- Enflasyon ve İşsizlik (Türkçe) (20 tümce +/- 550 sözcük) (Toplam 2 farklı metin)	2- R. T. Erdoğan tarafından yapılan seçim konuşması (20 tümce +/- 550 sözcük) (Toplam 2 farklı metin)

Çalışmamızda yazılı metinden sözlü çeviri sırasındaki öğrenci duraklarına metin türü ve yönlülük değişkenleri bağlamında yoğunlaşmıştır. Öncelikle tüm sözlü çeviriler *çevriyazıya* (transcription) dönüştürülerek yazılı bir biçimde dijital formata aktarılmıştır. İlgili alan yazın incelenerek öğrencilerin 2 saniye ve üzeri yaptığı çeviri kesintisi durak olarak kabul edilmiştir. Daha sonra, metin türü ve yönlülük parametreleri göz önüne alınarak öğrencilerin yazılı metinden sözlü çeviri perfor-

manslarındaki ortalama çeviri süreleri ve durak sıklıkları hesaplanmıştır. Genel bir örüntü görünümü oluşturan bu bulgulardan sonra öğrenci duraklarının hangi metin türleri ve yönlülük için hangi söz dizimsel yapıları çevirirken gerçekleştirdiği belirlenerek bulguların metin türü ve yönlülükle korelasyonu istatistiksel analizlerle hesaplanmıştır.

Bulgular

Durak Sıklığı

Yönlülük ve metin türüne bağlı olarak her bir denek için hesaplanan durak sıklığının istatistiksel çözümlenmeleri Wilcoxon Signed Ranks Testi kullanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. Durak Sıklığının Metin Türü ve Yönlülük Açısından Dağılımı

		Bilgilendirici	Anlatımsal	
	Yön	Ortanca (Min-Max)	Ortanca (Min-Max)	P*
Y.M.S.Ç.	İngilizce-Türkçe	22(6 – 39)	11.5(3 – 25)	0.000
	Türkçe-İngilizce	28(10 – 40)	19(6 – 45)	0.004
	P*	0.002	0.001	

Öğrenciler, bilgilendirici metinlerde; İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken 22 (6-39) kez durak yaparken Türkçeden İngilizceye çeviride 28 (10-40) durak söz konusudur. Durak ortancaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir ($p<0.01$). Öğrenciler anlatımsal metinlerde; İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken 11.5 (3-25) kez durak yaparken Türkçeden İngilizceye çeviride 19(6-45) kez durak yapmaktadır. Durak ortancaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir ($p<0.01$).

Öğrenciler İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken; bilgilendirici metinlerde 22(6-39) kez durak yaparken anlatımsal metinlerde 11.5 (3-25) kez durak yapmaktadır. Fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir ($p<0.001$). Öğrenciler Türkçeden İngilizceye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken; bilgilendirici metinlerde 28(10-40) durak yaparken anlatımsal metinlerde 19 (6-45) durak yapmışlardır. Fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir ($p<0.01$).

Durak sayıları açısından istatistiksel çözümlenme sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin tüm çeviri türlerinde Türkçeden İngilizceye çevirilerde ve bilgilendirici metinlerde İngilizceden Türkçeye çevirilere ve anlatımsal metinlere kıyasla daha fazla durak yaptığı görülmektedir. Bir başka deyişle, öğrenci denekler için yönlülük ve metin türü durak sayısı açısından belirleyici değişkenlerdir.

Çeviri Süresi

Duraklama sıklığının çeviri performansını nasıl etkilediğini incelemek üzere, çeviri süreleri metin türü ve yönlülük açısından değerlendirilmiş, istatistiksel hesaplamalar Paired Samples t test ile yapılmıştır.

Tablo 3. Çeviri Sürelerinin Metin Türü ve Yönlülük Açısından Dağılımı

		Bilgilendirici		Anlatımsal		
	Yön	ortalama±SD	Ortanca (Min-Max)	ortalama±SD	Ortanca (Min-Max)	P*
Y.M.S.Ç.	İngilizce-Türkçe	7.4±1.3	7.2(5.2 – 10.7)	6.9±1.3	6.6(4.6 – 10.4)	0.172
	Türkçe-İngilizce	13.1±3.3	12.6(8.3- 20.7)	10.5±2.3	11.1(5.9- 15.1)	0.000
	p*	0.000		0.000		

İstatistiksel bulgulara göre; öğrenciler, bilgilendirici metinlerde; İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviriyi ortalama 7.4±1.3 dakikada yaparken Türkçeden İngilizceye çeviride bu süre ortalama 13.1±3.3 dakikaya çıkmaktadır. Fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (p<0.001). Öğrenciler anlatımsal metinlerde; İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviriyi ortalama 6.9±1.3 dakikada yaparken Türkçeden İngilizceye çeviride bu süre ortalama 10.5±2.3 dakikaya yükselmektedir. Fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (p<0.001).

Öğrenciler İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken; bilgilendirici metinleri ortalama 7.4±1.3 dakikada çevirirlerken anlatımsal metinleri ortalama 6.9±1.3 dakikada çevirmişlerdir. Fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir (p>0.05). Öğrenciler Türkçeden İngilizceye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken; bilgilendirici metinleri ortalama 13.1±3.3 dakikada çevirirlerken anlatımsal metinleri ortalama 10.5±2.3 dakikada çevirmişlerdir. Fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir (p<0.001).

Duraklar ve Sözdizimsel Yapılar

Shreve, Lacruz ve Angelone (2011) için sözlü çeviride akıcısızlıkla kendini gösteren işleme ve üretim sorunu iki dil çifti arasında birbiriyle örtüşmeyen sözdizimini öne çıkarmakta, sözdizimsel uyumsuzluklar arttıkça veya daha karmaşık yapılara geçildikçe durak sayısı yükselmektedir. Yazılı metinden sözlü çeviride akıcısızlığı sözdizimsel, sözlükbilimsel ve stratejik açıdan inceledikleri çalışmalarında Shreve, Lacruz ve Angelone (2011) birbirinden uzak yapısal özelliklere sahip dillerin dil çifti oluşturması durumunda, farklı özelliklerin çevirmenin kısa süreli belleğine ve işleme kapasitesine fazladan bir yük getirdiğini ifade etmektedir.

Bu bulgudan hareketle, bu çalışmaya katılan öğrencilerin işleme ve planlama gücünü taşıdığı yapıları tespit etmek için durakların gerçekleştiği noktadaki dilbilgisel yapılar incelenmiştir.

Öğrencilerin durak yaptığı tümceler basit ve karmaşık tümceler olarak sınıflandırılmış ardından da karmaşık tümceler içindeki yantümce türleri ad yantümcesi, sıfat yantümcesi, belirteç yantümcesi ve koşul yantümcesi olarak gruplandırılmıştır. Buna göre, özgün İngilizce bilgilendirici metindeki basit ve karmaşık tümce yüzdesi sırasıyla %25,92 ve % 74,08dir. Türkçe bilgilendirici metindeki basit ve karmaşık tümce yüzdesi ise sırasıyla %18,42 ve %81,58dir. Anlatımsal metinlerdeki basit ve karmaşık tümce yüzdelere bakacak olursak, özgün İngilizce metindeki basit tümce yüzdesi % 22,22 iken, karmaşık tümce yüzdesi % 77,78dir. Özgün Türkçe anlatımsal metindeki basit ve karmaşık tümce yüzdesi sırasıyla %56,96 ve %43,04tür. Daha sonra durak yapılan yantümce türlerinin yönlülük ve metin türü açısından incelenmesi yapılmıştır. Gözlemlere düşen durak sayısının 5'ten küçük olduğu durumlar söz konusu olduğu için yantümce türlerinin dağılımlarının istatistiksel hesaplamalarında Exact Test kullanılmıştır.

Duraklarda Yantümce Türlerinin Dağılımı

Tablo 4: Yazılı Metinden Sözlü Çeviride Durak-Yantümce Türü İlişkisinin Metin Türü ve Yönlülük Açısından Dağılımı

Yazılı Met. Sözlü Çeviri		Yantümce Türü				Toplam
		Ad	Sıfat	Belirteç	Koşul	
Bilgilendirici İngilizce-Türkçe	Sayı	115	44	49	15	223
	%	%51.6	%19.7	%22	%6.7	%100
Bilgilendirici Türkçe- İngilizce	Sayı	59	35	31	5	130
	%	%45.4	%26.9	%23.8	%3.8	%100
Anlatımsal İngilizce-Türkçe	Sayı	44	42	14	0	100
	%	%44	%42	%14	%0	%100
Anlatımsal Türkçe- İngilizce	Sayı	39	33	22	9	103
	%	%37.9	%32	%21.4	%8.7	%100

Metin türü açısından değerlendirildiğinde, bilgilendirici metinlerde; İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken durak yapılan tümce türlerinin dağılımı ile Türkçeden İngilizceye çeviri yaparken durak yapılan tümce türlerinin dağılımı arasında fark yoktur ($\chi^2=3.9$ $p>0.05$). Bilgilendirici metinler için her iki çeviri yönünde de öğrencilerin en çok güçlük çektiği yantümce türleri sırasıyla ad, sıfat ve belirteç yantümce türleridir. Anlatımsal metinlerde; İngilizceden Türkçeye yazılı metinden sözlü çeviri yaparken durak yapılan tümce türlerinin dağılımı ile Türkçeden İngilizceye çeviri yaparken durak yapılan tümce türlerinin dağılımı arasında fark vardır ($\chi^2=12.1$ $p<0.01$). Türkçeden İngilizceye ad, sıfat ve belirteç yantümce türlerinde daha çok durak söz konusuyken İngilizceden Türkçeye ad ve sıfat yantümce türlerinde daha fazla durak yapılmıştır.

Bulgularımızı yönlülük bakımından değerlendirdiğimizde, İngilizceden Türkçeye çeviride; bilgilendirici metinlerle anlatımsal metinlerde durak yapılan yantümce türlerinin dağılımı farklıdır ($\chi^2=22.6$ $p<0.001$). Bilgilendirici metinlerde ad, sıfat ve belirteç yantümcelerinde daha fazla durak varken, anlatımsal metinlerde ad ve sıfat yantümcesinde daha çok durak yapılmıştır. Türkçeden İngilizceye çeviride ise; bilgilendirici metinlerle anlatımsal metinlerde durak yapılan yantümce türlerinin dağılımı farklıdır ($\chi^2=3.7$ $p>0.05$)

Sonuç ve Tartışma

Sözlü çeviri ile yazılı çeviri arasında bir orta noktada yer alan yazılı metinden sözlü çeviri, yazılı bir girdi üzerinden sözlü çıktı gerektiren, diğer sözlü çeviri türlerinin üretim basamaklarında yer alması sebebiyle eğitsel olarak kilit bir rolü olan bir çeviri türüdür. Hiçbir yardımcı kaynağa başvurmadan (sözlük, çevirmen yardımı vs.) zaman kısıtı içinde hem gözle okuyarak hem de eşzamanlı olarak işleme yapılarak erek dile aktarımın gerçekleştiği bu çeviri türünün doğası da çoklu işlevi nedeniyle karmaşıktır. Bu nedenle, metni anlama, işleme ve aktarım süreçleri çok kısa bir sürede gerçekleşirken, bilgi işleme sürecine yansıyan bu baskı erek dil üretiminde çeşitli yan etkilere yol açmaktadır. Sözlü çeviride akıcısızlık, bilgi akışının seyrini, dinleyicinin metni anlamasını, dolayısıyla çeviri performansını, etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akıcısızlığın durak sıklığı, çeviri süreleri ve durak yapılan sözdizimsel yapılar olarak ele alındığı çalışmamızda öğrencilerin tüm metin türleri için, Türkçeden İngilizceye yapılan çevirilerde, İngilizceden Türkçeye yapılan çevirilere kıyasla, daha çok durakladığı görülmektedir. Ayrıca, her iki yönlülükte anlatımsal metinlere kıyasla, bilgilendirici metinlerde öğrencilerin durak sayısı daha fazladır. Bu önemli farklılık bilgi aktarma görevi üstlenen bilgilendirici metinleri yoğun bilgi yükünden kaynaklanmaktadır.

Çeviri süresi konusunda genel bir değerlendirme yapacak olursak, duraklarla birlikte artan çeviri süresi açısından tüm çeviri türlerinde düzenli bir örüntüyü gözlemlemek olasıdır. Buna göre, tüm metin türleri için Türkçeden İngilizceye yapılan çeviriler, İngilizceden Türkçeye yapılan çevirilere kıyasla, daha uzun sürmektedir. Ayrıca, her iki yönlülükte öğrenciler anlatımsal metinlere kıyasla, bilgilendirici metinleri daha uzun sürede çevirmektedir. Bu durum alan yazında öğrenci odaklı olarak yapılan yönlülük ile diğer çalışmalarla uyumludur (Gumul 2006; 2007). Türkçe özgün bilimsel metinlerde bilgi yoğunluğunu taşıyan adlaştırma/ad yantümcelerinin sıklıkla kullanılması (Oktar ve Yağcıoğlu, 1995) öğrenciler arasında işlemeyi zorlaştıran, dolayısıyla akıcısızlığı artırıp çeviri sürecini uzatan bir etken olarak görülebilir.

Öğrenci odaklı bütünce temelli çalışmamızın bulguları, yazılı metinden sözlü çeviri sırasında duraklarla gözlemlenen belirgin sözdizimsel birimlerde işleme, planlama ve aktarım temelli sorunların olduğunu ortaya koymaktadır. Yantümce türlerine ilişkin durak dağılımı gözlemlendiğinde, öğrencilerin yönlülük ve metin türü parametreleri bağlamında ağırlıklı olarak ad ve sıfat yantümce türlerinin çevrilmesi sırasında durak yaptığı belirlenmiştir.

Erek dil ve kaynak dilin yantümceleme biçimleri arasındaki farklılıklar çeviri sürecini etkileyen önemli etkenlerdir. Türkçenin *eklemeli* (agglutinative) ve *baş-son* (head-final) dillerin tipik bir örneği olduğu göz önünde bulundurulduğunda, İngilizce gibi *baş-ilk* (head-initial) özellikler sergileyen bir dilden farklı bir yantümceleme biçimi sergilemesi beklenir (Göksel ve Kerslake, 2005; Kornfilt,

1997). Sözelimi, Türkçede sıfat yantümceleri eylemin sonuna eklenen ve zaman/görünüş özellikleri taşımayan $\{-y\}An\}$, $\{-Dik\}$ vb. biçimbirimlerle oluşturulur (Kornfilt, 2000):

(5) a. Kız kitap okuyor.

b. $[t_1$ kitap oku-*y-an*] kız₁

(5)'te görülen ortaç birimbirimi $\{-y\}An\}$ sonekinin eylemin sonuna eklendiği ve bu sayede sıfat yantümcesine dönüşen yantümcenin nitelediği ad öbeği (AÖ) 'kız'dan çizgisel açıdan önce gelmesidir. Buna karşın, İngilizcede ise sıfat yantümceleri tam çekimli; bir diğer deyişle, zaman ve uyum özellikleri taşıyan yapılardır:

(6) a. The girl reads a book.

b. The girl₁ [who *t₁* reads a book]

(6)'da gözlemlenen durum ise, (5)'ten farklı olarak sıfat yantümcenin nitelediği AÖ'yü 'the girl' izliyor olması ve bununla birlikte bir ortaç adının 'who' kullanılmasıdır. Bu yapısal farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda, yukarıda sözü edilen değiştirgene dayalı bu görünümün İngilizce ve Türkçe dil çiftiyle çalışan çevirmenler için ilgili dönüşümleri sağlaması adına zihinsel işlem yükünü arttıracakını söylemek olanaklıdır. Özellikle, erek dilin anadil olmadığı durumlarda bu fark çok açık bir biçimde işleme ve planlama sorunu yaratmaktadır. Bu bulguyla örtüşen bir başka araştırmada ise, ana dili Türkçe olan lise öğrencileri arasında İngilizce sıfat yantümcelerinin yapılandırılmasını inceleyen Erdoğan (2005), öğrencilerin İngilizce sıfat yantümcelerini oluşturmada ve kullanmadaki yanlışlarının ana dil ve İngilizce arasındaki benzerlik ve farklılıklardan etkilendiğini ortaya koymuştur.

Hem eksiklikleri ve sorunları teşhis etmeye hem de bunlara görgül çözümler bulmaya yardımcı olabilecek araştırma bulgularımız, yazılı metinden sözlü çeviri kapsamında daha etkin eğitim ve öğretim bilişsel süreçlerine ışık tutacak veriler sunmakta, eğitim ve öğretim süreçlerini değerlendirmeye ve sorgulamaya olanak tanımaktadır. Şöyle ki, öğrencilerin iki dil arasındaki işleme eksikliklerinin olduğunun durak verileriyle nokta atışı olarak verilmesi eğitim ve öğretim yöntemlerini, müfredatta öne çıkacak konuları da belirlemektedir. Özellikle sorun olduğu tespit edilen sözdizimsel yapılar her iki çeviri yönünü de göz önüne alarak farklı bağlamlarda öğrencilere tekrar tekrar verilmeli, sıfat ve ad yan tümceleriyle ilgili farkındalık yaratma alıştırmaları yapılmalıdır. Laboratuvar ortamında ve bir dinleyici olmaksızın kabin içinde gerçekleştirilen sınıf içi çalışmalara, bir dinleyici kitlesi eşliğinde ve süre kısıtı verilerek yapılan etkinlikler eklenebilir.

Bu çalışma, Türkçedeki sözlü çeviride akıcısızlık konulu çalışmalar için bir başlangıç niteliğindedir. Hiç kuşku yok ki, sözlü çeviride akıcısızlık, farklı sözlü çeviri türleri, metin tipleri ve dil çiftleri için kontrol grubu olarak profesyonel çevirmenleri de içerecek şekilde daha geniş bir denek topluluğunun yer aldığı farklı çalışmalarla ele alınabilir.

Kaynakça

- Agrifoglio, M. (2004). Sight translation and interpreting: A comparative analysis of constraints and failures. *Interpreting*, 6 (1), 43-67.
- Altıparmak, A. ve Kuruoğlu, G. (2014). Filled gaps: A psycholinguistic factor affecting the fluency of speech. *International Journal of Arts & Sciences*, 7(03), 151-159.
- Altıparmak, A. (2015). *Türkçe konuşmada akıcısızlık: Psikodilbilimsel bir inceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Altman, J. (1994). Error analysis in the teaching of simultaneous interpretation: A pilot study. S. Lambert ve B. Moser-Mercer (Ed.), *Bridging the gap. Empirical research in simultaneous interpretation* içinde (ss. 25-38). Philadelphia/Amsterdam: John Benjamins.
- Aston, G. (Ed.) (2001). *Learning with corpora*. Bologna: CLUEB.
- Bard, E. G., Lickley, R. J. ve Aylett, M. P. (2001). Is disfluency just difficulty?. *DJSS'01*, 97-100. 21 Ağustos 2015 tarihinde http://www.isca-speech.org/archive_open/archive_papers/diss_01/dis1_097.pdf adresinden erişildi.
- Barr, D. J. (2001). Trouble in mind: paralinguistic indices of effort and uncertainty in communication. C. Cavé, I. Guaitella ve S. Santi (Ed.), *Oralité et gestualité: Interactions et comportements multimodaux dans la communication* içinde (ss. 597-600). Paris: L'Harmattan.
- Bell, L., Eklund R. ve Gustafson, J. (2000). A comparison of disfluency distribution in a unimodal and a multimodal speech interface. B. Yuan, T. Huang ve X. Tang (Ed.). *Proceedings of the 6th ICSLP 3* (s. 626-629). Beijing: China.
- Bortfeld, H., Leon, S., Bloom, J., Schober, M. ve Brennan, S. (2001). Disfluency rates in conversation: Effects of age, relationship, topic, role, and gender. *Language and Speech*, 44, 123-147.
- Brennan, S. E. ve Schober, M. F. (2001). How listeners compensate for disfluencies in spontaneous speech. *Journal of Memory and Language*, 44 (2), 274-296.
- Cardoen, H. (2013). The (inter)subjectivity of silent pauses in consecutive interpreting. N. D'Amelio (Ed.), *La Recherche en interprétation: fondements scientifiques et illustrations méthodologiques* içinde (ss. 121-137). Mons: CIPA.
- Carter, R. ve McCarthy, M. (2006). *Cambridge grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cecot, M. (2001). Pauses in simultaneous interpretation: a contrastive analysis of professional interpreters' performances. *The Interpreters' Newsletter*, 11, 63-85.
- Chen, Wallace. (2015). Sight translation" Mikkelson, H., and Jourdenais, R. (Ed.). *The Routledge handbook of interpreting* içinde (ss. 144-154). Milton Park, Abingdon, Oxon ve New York: Routledge.
- Clark, H. H. ve Wasow, T. (1998). Repeating words in spontaneous speech. *Cognitive Psychology*, 37, 201-242.
- Clark, H. H. ve Fox Tree, J. E. (2002). Using uh and um in spontaneous speaking. *Cognition*, 84, 73-111.
- Cook, G. (2009). Use of translation in language teaching. M. Baker (Ed.), *Routledge encyclopedia of translation studies* içinde (ss. 112-115). London: Routledge
- De Jong, N. H. ve Bosker, H.R. (2013). Choosing a threshold for silent pauses to measure second language fluency. R. Eklund (Ed.). *Proceedings of the 6th workshop on disfluency in spontaneous speech* (Diss) içinde (s. 17-20).
- Dragsted, B. ve Gorm Hansen, I. (2009). Exploring translation and interpreting hybrids. The case of sight translation. *Meta: Translators' Journal*, 54 (3), 588-604.
- Duez, D. (1985). Perception of silent pauses in continuous speech. *Language and Speech*, 28 (4), 377-389.
- Erdoğan, V. (2005). Use of English Relative Clauses by Turkish Learners: A Study of Errors. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 22-28.
- Ersözülü, E. (2005). Training of interpreters: some suggestions on sight translation teaching. *Translation Journal*, 9, 4, 15 Ağustos 2015 tarihinde <http://www.translationdirectory.com/article755.htm> adresinden erişildi.
- Fox Tree, J. E. (1995). The effects of false starts and repetitions on the processing of subsequent words in spontaneous speech. *Journal of Memory and Language*, 34, 709-738.
- Gerzymisch-Arbogast, H. (2003). *Textologie und Translation*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Gile, D. (1995). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Gile, D. (2009). *Basic concepts and models for interpreter and translator training. Revised edition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Goffman, E. (1981). *Forms of talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Goldman-Eisler, F. (1968). *Psycholinguistics: experiments in spontaneous speech*. London: Academic Press.
- Gorszeczyńska, P. (2010). "The potential of sight translation to optimize written translation" in 2010. O. Azadibougar (Ed.), *The known unknowns of translation studies. Selected essays in honor of the twentieth anniversary of CETRA (1989-2009)* içinde 14-08-2015 tarihinde <https://www.arts.kuleuven.be/cetra/papers/files/paula-gorszczynska-the-potential-of-sight.pdf> adresinden ulaşılmıştır.
- Gosy, M. (2007). Difficulties and self-monitoring. *Govor*, 26, 91-110.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: a comprehensive grammar*. London, New York: Routledge.
- Gumul, E. (2006). Explicitation in simultaneous interpreting: A strategy or a by-product of language mediation?. *Across Languages and Cultures*, 7 (2), 171-190.
- Gumul, E. (2007). Explicitation in conference interpreting. M. Thelen ve B. Lewandowska-Tomaszczyk (Ed.), *Translation and meaning* içinde (ss. 449-456). Maastricht: Hogeschool Zuyd. Maastricht School of Translation and Interpreting.
- Hatim, B (2001). *Teaching and Researching Translation*. Harlow: Pearson Education.
- Jääskeläinen, R. (1989a). Translation assignment in professional vs. non-professional translation: A think-aloud protocol study. C. Séguinot (Ed.), *The translation process* içinde (ss.87-98). Toronto: H.G. Publications.
- Jääskeläinen, R. (1989b). The role of reference material in professional vs. non-professional translation: A think-aloud protocol study. S. Tirkkonen-Condit ve S. Condit (Ed.), *Empirical studies in translation and linguistics* içinde (ss. 175-200). Joensuu: University of Joensuu.
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish*. Cambridge: CUP.
- Kornfilt, J. (2000). Some syntactic and morphological properties of relative clauses in Turkish. Alexiadou, A., Law, P. Meinunger, A. ve Wilder, C. (Ed.) *The syntax of relative clauses* içinde (ss.121-159) Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Künzli, A. (2001). Experts versus novices: l'utilisation de sources d'information pendant le processus de traduction. *Meta*, 46 (3), 507-523.
- Lambert, S. (2004). Shared attention during sight translation, sight interpretation and simultaneous interpretation. *Meta*, 49 (2), 294-306.
- Lee, J. (2012). What skills do student interpreters need to learn in sight translation training?. *Meta: Journal des traducteurs*, 57 (3), 694-714.
- Maclay, H. ve Osgood, C. E. (1959). Hesitation phenomena in spontaneous speech. *Word*, 15, 19-44.
- Mead, P. (2000). Control of pauses by trainee interpreters in their A and B languages. *The Interpreters' Newsletter*, 10, 89-102.
- Moser-Mercer, B. (1995): Sight translation and human information processing. A. Neubert, G. Shreve ve K. Gommlich.(Ed). *Basic Issues in Translation Studies* içinde (ss. 159-166) Kent: Kent State University.
- Obidina, V. (2015). Sight translation: Typological insights into the mode. *Humanities and Social Sciences*, 8 (1), 91-98.
- Oktar, L.ve Yağcıoğlu, S. (1995). Türkçede metin türleri: Bir sınıflandırma çalışması. *IX. Dilbilim Kurultayı Bildirileri* (ss 205-220), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Oliveira, M. (2002). Pausing strategies as means of information processing narratives. *Proceeding of the international conference on speech prosody* (ss. 539-542). Ain-en-Provence.
- Pöchhacker, F. (2004). *Introducing interpreting studies*. London: Routledge.
- Schachter, S., Christenfeld, N., Ravina, B. ve Bilous, F. (1991). Speech disfluency and the structure of knowledge. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 362-367.
- Schnadt, M. J. ve Corley, M. (2006). The influence of lexical, conceptual and planning based factors on disfluency production. *Language*, 212 (2), 8-13.
- Shreve, G. M., Lacruz, I. ve Angelone, E. (2010). Cognitive effort, syntactic disruption, and visual interference in a sight translation task. G. M. Shreve ve E. Angelone (Ed.), *Translation and cognition* içinde (ss. 53-84). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Shreve, G. M., Lacruz, I. ve Angelone, E. (2011). Sight translation and speech disfluency: Performance analysis as a window to cognition. E. Tiselius, A. Hild ve C. Alvstad (Ed.), *Methods and strategies of process research: Integrative approaches in translation studies* içinde (ss. 93-120). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Sinclair, J. (Ed.) (2004). *How to use corpora in language teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Tissi, B. (2000). Silent pauses and disfluencies in simultaneous interpreting: A descriptive analysis. *The Interpreters' Newsletter*, 10, 103-127.

- Viezzi, M. (1989). Information retention as a parameter for the comparison of sight translation and simultaneous interpretation: An experimental study. *The Interpreters' Newsletter*, 2, 65-69.
- Vural, E. (2008). *Disfluency in second language: A quantitative study on Turkish learners of English*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Weber, W., K. (1990). The importance of sight translation in an interpreter training program. In: D. Bowen ve M. Bowen (Ed.), *Interpreting – Yesterday, Today and Tomorrow* içinde (ss. 44-52). New York: Binghamton.
- Yin, K. (2011). Disfluencies in consecutive interpreting among undergraduates in the language lab environment. H. H. Gao ve M. Dong (Ed.). *Proceedings of the 25th Pacific Asia conference on language, information and computation* (s. 459-466). Singapore: Nanyang Technological University.